

กระแสน้ำพระตำรา

ของ

กรมพระยาตำราพระราชานุภาพ

ทรงตอบคำถวายพระพร

ของนักเรียนไทย

ที่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน

895.915

ด 495 ก

พ.ศ. ๒๔๗๓

กระแสน้ำพระดำรัส

ของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

ทรงตอบคำถวายพระพร

ของนักเรียนไทย

ที่กรุงลอนดอน เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน

พ.ศ. ๒๔๗๓

คำนำ

หม่อมแหม่ม ดิศกุล มีความประสงค์จะได้พระนิพนธ์
ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งยังไม่เคยพิมพ์
มาก่อน เพื่อพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อม
ราชวงศ์สุขุมิตต์ ดิศกุล และปรากฏว่าเจ้าภาพชอบเรื่อง
กระแต่พระตำราสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงตอบ
คำถามถวายพระพรของนักเรียนไทยในยุโรป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓
กรมศิลปากรไม่ขัดข้อง จึงอนุญาตให้จัดพิมพ์ขึ้นตาม
ความประสงค์

เรื่องกระแต่พระตำราของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ
มัตนฉบับอยู่ในหอสมุดดำรงราชานุภาพ ใจความ
สำคัญแห่งพระตำรามุ่งหมายจะแสดงให้นักเรียนไทย ซึ่ง
ออกไปศึกษาวิชาต่าง ๆ อยู่ในทวีปยุโรปได้ทราบว่า ไทย
เรารักษาเอกราชของชาติมาได้อย่างไร ทรงกล่าวความโดย
ดังเขปเรมตงแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมาจนถึงรัชกาล
ที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นเวลาที่ชาติมหาอำนาจ
ทางทวีปยุโรปกำลังแผ่วงหาเมืองขึ้นและ ผลประโยชน์ทาง

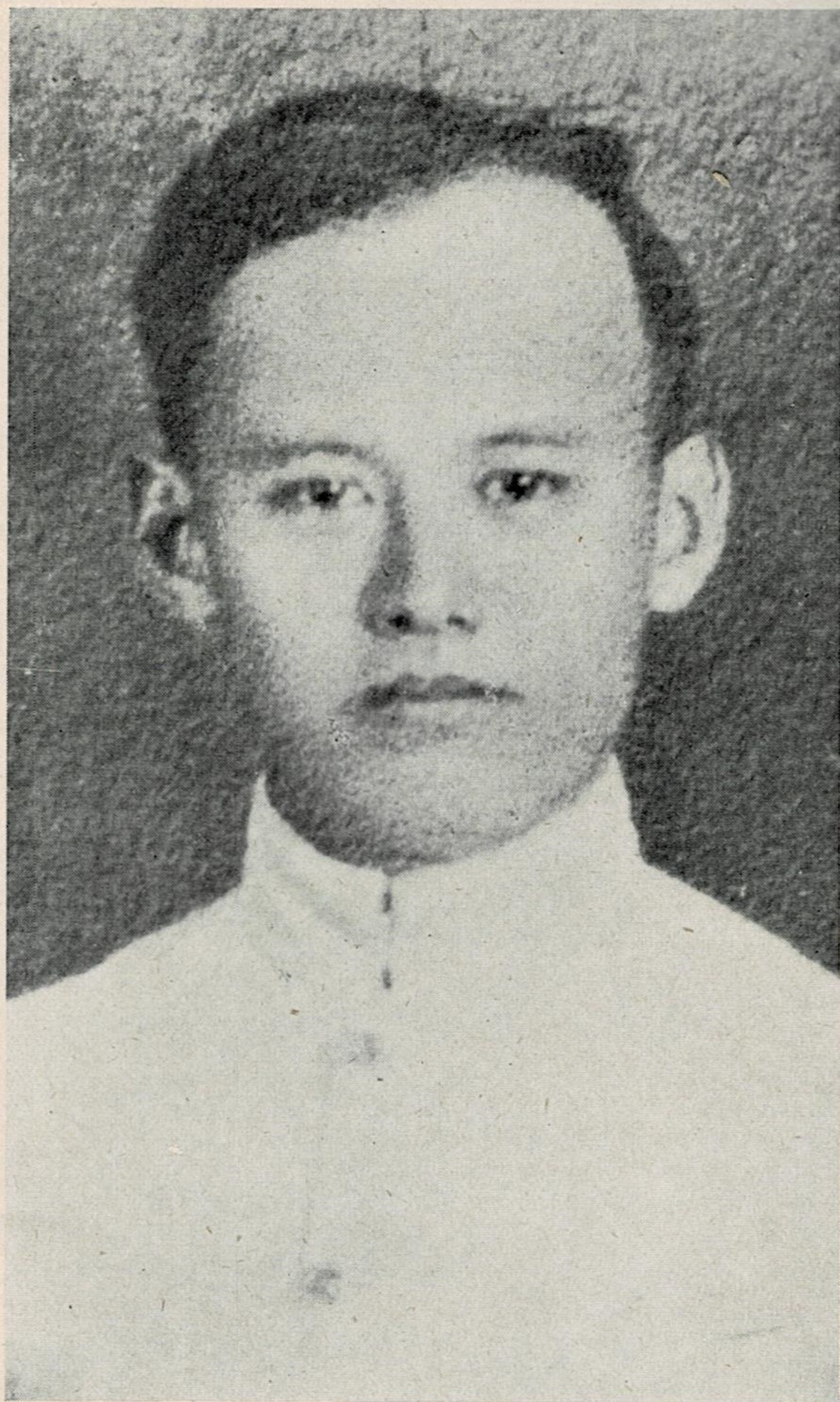
ทวปอาเซย และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
แก้ไข โดยไม่ต้องให้ไทยถกบังคับให้ทำสัญญาแบบ Extra
Territorial เหมือนอย่างตองกฤษได้บังคับให้ประเทศจีน
และประเทศพะม่าทำกับตนมาแล้ว

หาได้ตายที่ยังทรงบันทึกไว้ไม่จบ แต่เข้าใจว่าความ
ในตอนท้ายคงจะอธิบายถึงความมุ่งหมายในการที่รัฐบาลจัด
ตั้งนักเรียนออกไปศึกษาวิชาต่างประเทศ ก็เพื่อเตรียม
ไว้รับฝรั่งในอนาข้างหน้าเป็นแน่ เพราะตงแตรัชกาลที่ ๔
เป็นต้นมา การติดต่อกับต่างประเทศมีมากขึ้น และนับวัน
ก็จะกว้างขวางยิ่งขึ้นทุกที

กรมศิลปากรขออนุโมทนาคุณศัลยแพทย์ราชทัณฑ์เจ้าภาพบำเพ็ญ
เพื่ออุทิศ ถวญ กุศล ให้แก่มหามราชวงศ์ดุขมุตต์ ดิศกุล
และพมพหงส์อนแจกเบณดาธารณประโยชน์ ขออำนาจ
แห่งบุญกุศลทบาเพญนณ จงเบณบัจจยให้ดำเรจอัฐิคุณ
วิบุตผลแก่มหามราชวงศ์ดุขมุตต์ ดิศกุล ตามควรแก่
คติวิสัยในลัมปรายภพทุกประการเทอญ.

กรมศิลปากร

๕ สิงหาคม ๒๔๕๒

ม.ร.ว. ดุษฎิติก ดิศกุล

ชาตะ ^{๒๕}วันท ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๔๙

มะตะ ^{๒๕}วันท ๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๐

อายุ ๔๒ ^๕ต้น

ประวัติหม่อมราชวงศ์ดุษฎิติก ดิศกุล

ม.ร.ว. ดุษฎิติก ดิศกุล เป็นบุตรคนที่ ๒ ของหม่อม
เจ้าจุฑาธิศ ดิศกุล และ หม่อมแหม่ม ดิศกุล ในสมัย
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และ
หม่อมเจอย ดิศกุล น้องแต่ ม.ร.ว. นิตดาธิศ ดิศกุล
พี่ชายคนใหญ่โตเสีย ๆ แต่ยังเยาว์มาก เพราะฉะนั้น
ม.ร.ว. ดุษฎิติก จึงเป็นบุตรและนิตดาคนใหญ่ที่รักใคร่
เอ็นดูของบิดามารดาตลอดจนสมัยเด็ก ๆ สืบมา หม่อมยา
นนได้ถึงแก่กรรมเสียก่อนไม่ได้ทันเห็นหลาน

ตลอดเวลาปฐมวัย ท่านน้อย เปาโรหิตย์ (มารดา
เจ้าพระยามหมุนทร) คุณยายของ ม.ร.ว. ดุษฎิติก ได้
รับเป็นพระเถียงดาแทนมารดาโดยตลอด ทงนก็เพราะเชอ
กนว่าการจะเถียงดาให้มชวตรอดเป็นมชวญของวงศ์ตระกูล
จำต้องยกให้เป็นบุตรบุญธรรมของคุณยายท่าน และกด้วย
นามอของคุณยายท่าน จึงได้มชวตรอดพ้นจากความไขเจ็บ
ลำบากหลายคราว จนกระทั่งได้มีโอกาสใช้ชวตสของ
พระเดชพระคุณท่านผู้มีอุปการะคุณในกาตต่อมาได้

เมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นแล้ว ก็ได้เข้าศึกษาอยู่ในโรงเรียน
มัธยมวัดเทพศิรินทร์ และโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย
จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้สำเร็จ ๑ จึงได้ทรงพระดำริ
ให้ไปศึกษาวิชาการพาณิชย์ ณ ประเทศเดนมาร์ก ดำรง
ได้รับทุนไปศึกษาจากวิทยาลัยของประเทศนั้น แล้วจึงได้
เดินทางกลับสู่บ้านเมืองของตน รวมเวลาที่ออกไปอยู่ใน
ต่างประเทศทั้งหมด ๗ ปี ในระหว่างที่อยู่ใน ประเทศเด-
นมาร์ก H. E. Mr. Andersen (ท่านแอนเดอร์เซน) ได้ให้
อุปการะเลี้ยงดูด้วยความเอ็นดูเป็นพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๗๔ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ได้เข้ารับราชการใน
กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม เมื่อครั้งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดี
ต่อมาประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๘ จึงได้ย้ายเข้ามารับราชการ
ในกองประมวลสถิติและพยากรณ์ ในสำนักนายกรัฐมนตรี
จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๘๑ การปฏิบัติหน้าที่ราชการของ
ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ก็ได้ดำเนินเรียบรอยตลอดมา ซึ่ง
ได้สำเร็จ ๑ ได้เคยรับสั่งชมเชยในระหว่างมีพระชนม์ชีพ

ว่า “หลานของท่านผมนั่งจะไม่เด่นในตำแหน่งหน้าราชการ
แต่ก็ไม่ประกอบกรรมทำชั่ว”

ในด้านการสนองพระเดชพระคุณต่อท่านผู้มีพระคุณ
ปรากฏว่า ม.ร.ว. ดุษฎีได้ปฏิบัติแล้วโดยครบถ้วน
อุทาหรณ์เช่น ในคราวเมื่อกุณยาท่านเจ็บมาก เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๗๓ ประสงค์อยากได้เห็นหน้าหลาน ม.ร.ว.
ดุษฎี จำต้องเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านชั่วคราว ประจวบ
กับอาการของกุณยาท่านค่อยฟื้นคืน พอดีได้เห็นหน้า
หลานความบอบคอกเพิ่มขนทວດจนถึงกับท้อพระทัยด้วย
ตนเอง ถึง ม.ร.ว. ดุษฎี จะไม่ทำอะไรมากนัก ก็
เต็มใจได้ช่วยต่ออายุของกุณยาท่านออกไปได้อีก ๒ ปี
เมื่อสำเร็จการศึกษาเดินทางกลับในคราวหลัง กุณย
าท่านได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว ม.ร.ว. ดุษฎี ได้อุปถัมภ์
ในพระพุทธศาสนา ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษา
จารย์วัดเทพศิรินทราวาสเป็นพระอุปัชฌาย์ เพราะฉะนั้น
จึงเป็นบุตรและหลานคนแรกของท่านพ่อ และสมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ได้ถวายผ้าเหลืองให้ท่านได้ทอดพระเนตรเห็น พ.ศ.
๒๔๗๗ ม.ร.ว. ดุษฎี ได้สมรสกับนางสาวมณฑนา

บุญชู ณ อยุธยา ขिताพระยาวิชิตชดธาร (ม.ด. เวศร
บุญชู) และคุณหญิงผว วิชิตชดธาร มีบุตรคนหนึ่ง อัน
นับได้ว่าเบ็นเหลนดิดักกูดคนแรก และทงลุ่มเดจบู ๆ ก็ได้
มีโอกาสดันทอดพระเนตรเห็น

เมื่อวันท ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๓ ม.ร.ว. ดุษฎิศ
ดิดักกูด ได้บวชเป็นไชรายภาพนนางแอน และถึงแก่กรรม
ลงอย่างกระทันหัน ลุดความล้ามารถของแพทยทจะเยยวยา
ได้ เมื่อเวลา ๒๓.๐๐ น. ในวันเดียวกันที่โรงพยาบาล
จุฬาลงกรณ์ รวมอายุได้ ๔๒ ปี บรรดาญาติมิตรต่างรุดัก
อาลัยและเค้ราไค้กเบ้นอย่างยง จึงได้ประกอบการกุดด
แถวบรรจุศพไวทวคณกุกฤษศรียาราม บดินถงโอกาสดอน
ควรแถว เจ้าภาพจงพรอมใจกันขอพระราชทานเพลิงศพ
ณ วัดมกุกฤษศรียารามนน เมื่อเล้รจแถวจกได้เชญอฏฐิ
ไปบรรจุทอนุดลัรณยลถานประจำตระกูลดิดักกูด ณ วัด
นิเวศธรรมประวต บางปะอิน ต่อไป ๆ

เจ้าภาพ

วงวรดิศ

๓ สิงหาคม ๒๔๕๒

กระแสด์พระดำรัส

ของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

ทรงตอบคำถามถวายพระพรของนักเรียนไทย
ที่กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน

พ.ศ. ๒๔๗๓

ฉันขอขอบคุณนักเรียนชาวสยาม ที่ได้สนใจพร้อมกัน
จัดการเลี้ยงให้เป็นเกียรติยศและความยินดีแก่ตัวฉันกับทั้ง
ลูกหญิงทมาโยโรปด้วยกันในเวลานี้ ที่ฉันใช้คำเรียกท่าน
ทั้งหลายแต่ว่า "ชาวสยาม" เรียกโดยตั้งใจ ด้วยเห็นว่า
เราทั้งหลายทมาโยโรปด้วยกันในเวลานี้เกิดความทักใจในตระกูล
ชนต่าง ๆ กัน เป็นเจ้าบาง เป็นขุนนาง เป็นนายบางก็ตาม
แต่ฉันไม่สำคัญเท่ากับขอทเป็นชาวสยาม เพราะในเวลา
นี้เราทั้งหลายพลัดพรากจากบ้านเมืองของเราอาศัยอยู่ใน
ประเทศของชนชาติอื่นที่เบ็ดเสร็จ ชาวประเทศนั้นเขาจะ
รู้จักว่าคนไหนในพวกเราเป็นเจ้าหรือเป็นนายและชื่อว่า ก
หรือว่า ข นมมน้อยนัก เขารู้แต่เราเป็นชาวสยาม เรียก

เราเห็นว่า พวกชาวด້ายาม ด้วยกันทั้งนั้น ถ้าในพวกเรา
 ใครทำดี เช่นประพฤติวรรักษาคดีและธรรมและกิริยา
 มรรยาทเรียบร้อยกต หรือวาจาเป็นนกรเรียนดามารถในการ
 ศึกษาจนรอบรู้ได้ปริญญา กต หรือเพียงแต่ปรากฏว่า
 มีความเพียรพยายามหาวิชาความรู้มาราเรียนจริง ๆ กต
 เขาก็ควรจะรู้ว่าชาวด້ายามเป็นคนดมอชยาศัย ถ้าคนไหน
 ในพวกเรามาทำความชั่ว ความชวกกตกอย่แก่ชาวด້ายาม
 เสียชื่อเสียงดวยกันทวไป เปรียบว่าถาควณออกปอกิน
 เหล้าเมาบ่นไปว่านวยอย่กตางนจนถูกไปดัดจับ ที่เขา
 จะบงตรงดวดเตยหนา “ปริญชดาง” ทำหยาเปเชนนน
 กมนอย เขาคงพากนตเตยขนชอวา “ชาวด້ายาม” หรือ
 “เจ้าด້ายาม” มาทำชั่ว เสียเกียรติยศถงบ้านเมืองและเสีย
 ชื่อเสียงของชาวด້ายามทวไป เพราะฉะนั้นบรรดาชาวด້ายาม
 ที่มาอยู่ในยุโรปไม่เดอกว่าจะเป็นบุคคลชนใด หรือมาอยู่
 เพอกจการอนใด ยอมมหนาทจะตองระวงรรักษาเกียรติยศ
 ของบ้านเมืองกบทงชื่อเสียงของชาวด້ายามเหมอนกันหมด
 ทุกคน นเบนชอด้าคณชอหนง

ออกขอหนังสือตราทางหลายระดับฐานบ้านเมืองของเรา
 มาอยู่ในยุโรปบัดนี้ แม้จะปรากฏว่ามาเพื่อกิจต่าง ๆ กัน
 เช่นบางคนมารับราชการอยู่ในสถานทูต บางคนมาศึกษา
 วิชาความรู้ และบางคนเช่นตอฉนั้นมาเที่ยวเตร่กต น้ำใจ
 ยอมผูกพันอยู่กับบ้านเกิดเมืองเดิมของตน และประสงค์จะ
 ให้ประเทศสยามมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอิสสระของไทยเรานั้น
 คงต่อไปชั่วกตปาวสาน ความประสงค์อย่างนั้นยอมอยู่ใน
 ใจของพวกเราเหมือนกันหมดไม่เลือกหน้า ถึงชนชาติอน
 บรรดาที่มแดนดินถิ่นฐาน เขากยอมรักบ้านเมืองและพอใจ
 จะเป็นอิสสระแก่ชาติของเขาเช่นเดียวกันกับเรา ผิดกันแต่
 บางชาติรักชาติอิสสระภาพไว้ไม่ได้ ด้วยเหตุที่ไม่เป็นล้ามคค
 กันเองบ้าง ด้วยไม่ทำนุบำรุงบ้านเมืองของตนให้รุ่งเรืองทน
 อดมัยบ้าง ก็ต้องตกอยู่ในอำนาจของชนชาติอื่น เพราะ
 ฉะนั้นชนชาติใดมีความประสงค์จะอยเป็นอิสสระ จึงต้อง
 พยายามรักษาอิสสระภาพประเทศของตนด้วยประการทางปวง
 แม้จนยอมเอาชีวิตแตกและต้องช่วยกันระดมรักษาอยู่เด่มอ
 จะเผด็จไม่ได้ รวมความเจตนาที่จะให้บ้านเมืองของตน

เจริญสุข และมั่นคงในความเป็นอิสระภาพสืบไปภายหน้า
 นเป็นยอดของความมุ่งหมายเหมือนกันหมดทุกชาติดังกล่าว
 มา

ธรรมดามนุษย์ไม่ว่าชาติใด ถ้ามีแดนดินเป็นถิ่นฐาน
 บ้านเมืองของตน ก็ย่อมอยากจะอยู่เป็นอิสระด้วยกน
 ทุทน เห็นว่าประเทศที่ตกเป็นทาสของชาติอื่น ย่อม
 เป็นด้วยไม่สามารถจกรักษาอิสระไว้ได้ เพราะเหตุที่ไม่
 เป็นล้ามคคกันเองบ้าง เพราะเหตุเงินเดอไม่ทำนุบำรุงบ้าน
 เมืองของตนให้เจริญล้ามกับล้ามบ้าง มนุษย์ชาวประเทศ
 ใดปรารถนาจะอยู่เป็นอิสระระแเงชาติของตน จึงจำเป็นต้อง
 ช่วยกันพยายามรักษาอิสระภาพไว้ให้มั่นคง แล่วมอบด่ง
 แกชนลูกหลานให้ช่วยกันรักษาลับไป ดึงความเป็น
 อิสระภาพของประเทศนั้นจะอยู่ได้ถาวร จะยกเรื่องใน
 พงศาวดารสยามมาแลดงให้เห็นเป็นอุทาหรณ์ใน ความชอก
 กดาวน คือเมื่อกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี (แต่
 พ.ศ. ๑๘๘๓ ถึง พ.ศ. ๒๓๑๐) ประเทศสยามเคยล้ายอิสระ
 ๒ ครั้ง ครั้งแรกล้ายแก่พระเจ้าหงสาวดี เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒

แต่เดิมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเป็นนายหน้าชาวสยาม
 ให้พยายามรบพุ่งข้าศึกจนได้ชัยชนะ ด้ามารทเออียดสร-
 ภาพของประเทศสยามคนมาได้ดังเก่า บ้านเมืองก็อยู่เย็น
 เบินสุขสบายมา ๑๘๕ ปี ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๓๐ ประเทศสยาม
 กลับได้ยอียดระแคะพะม่าอีกครั้ง ๑ แม่ขุนหลวงพระยาตาก
 ด้ามารทรวบรวมกำลังทางหัวเมืองชายทะเล เข้ามาชิงเอา
 พระนครศรีอยุธยาคืนได้จากพะม่าในไม่ช้าก็ แต่คราวนี้
 ประเทศสยามถูกข้าศึกทำลายยับเยินยิ่งกว่าหนหลัง เพราะ
 ได้เมืองใดก็รบทรพยจับผู้คนกวาดเอาไปเป็นเชลยด้วย
 ทงหน แลวข้าเฒ่าเมืองนนทบุรี ชุนหลวงพระยาตาก
 ไม่มั่งคั่งพอจะกลับตั้งพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานีได้ดัง
 เก่า ต้องลงมาตั้งเมืองธนบุรีเป็นราชธานี พะม่าก็ยังคง
 พยายามจะทำร้ายอีก แต่เมื่ออยู่ในแผ่นดินชุนหลวง
 พระยาตากหนทางเมืองพะม่าเกิดลำบากตนเองด้วยเหตุราช-
 วงศ์แตกด้ามคึกกน และข้าศึกก็จนมาตเมืองพะม่า กอง
 ทพพะมาทมาตเมืองไทยในสมัยกรุงธนบุรีไม่สู้มีกำลังใหญ่
 หลวง ไทยเราก็ตออดูรักษาอียดสรภาพมาได้จนตลอด

รัชกาลนั้น ครั้นถึงรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ ทาง
 ประเทศพม่าเกิดรบเรยบรอย และเกิดมพระเจ้าแผ่นดินทรง
 อานุภาพอย่างเช่นพระเจ้าหงส์าวตแต่ปางก่อนชนออกองค์ ๑
 มุ่งหมายจะทำลายอิสสรภาพของประเทศสยามให้จงได้
 ให้รวบรวมกำลังมากมายใหญ่หลวงยิ่งกว่าครั้งไหน ๆ ซึ่ง
 เคยปรากฏมาแต่ไหนแต่ไร ยกเข้ามาตีเมืองไทยเมื่อ พ.ศ.
 ๒๓๒๘ กองทัพพม่าครั้งนั้นยกมาทุกทิศทุกทางที่จะมาได้
 จำนวนชาศึกทยกมามากกว่าจำนวนพลของไทยตั้งตามต่อ
 ต้อง เป็นแต่ชาศึกยกมาไม่ได้พร้อมกันหมดทุกทาง ชาว
 สยามอันเป็นบุรพชนต้นสกุลของเราทั้งหลาย นับแต่พระบาท
 ธรรมเดจพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเป็นต้น ช่วยกันต่อสู้เอา
 ชัยชนะได้ในครั้งนั้น และในครั้งหลัง ๆ ต่อมาจนชาศึก
 เข็ดขยาด จึงสามารถรักษาอิสสรภาพของประเทศสยาม
 ไว้ให้เป็นมรดกแก่ชนลูกหลานวานเฑียรสืบมาจนทุกวันนี้
 แม่บุรพบุรุษของเราได้ช่วยกันรบพุ่งมชัยชนะแก่ชาศึก
 และได้อิสสรระดมประดังคดงกลางแล้ว การทรกษาอิสสร-
 ภาพในสมัยต่อมากมิใช่ง่าย ขอนจะพึงเห็นได้ในเรื่อง

พงศ์าวดารซึ่งจะนำมาด่าทอให้ฟังต่อไปอีกตอนหนึ่ง ด้วย
 เข้าใจว่าท่านทั้งหลายเบื่อนักเรียนคงจะไม่เบื่อฟังเรื่องประวัติ
 ของบ้านเกิดเมืองนอนของตน

ในสมัยเมื่อแรกตั้งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ทวีปเอเชีย
 ฝายตะวันออกมีประเทศที่เป็นอิสระอยู่ ๕ ประเทศด้วยกัน
 คือ พม่า ดชาม ญวน จีน และญี่ปุ่น ดอนนิยมใน
 รัฐประศาสตร์นโยบายคล้าย ๆ กัน เช่นในการทเกยวข้องกับ
 นานาประเทศ ถ้าจะเป็นไมตรกนกเป็นแต่แต่งทตเชญพระ-
 ราชดำรินกับครองราชบรรณาการไปมาถึงกัน ประเพณี
 ที่จะทำหนังสือสัญญาต่อกันอย่างประเทศในยุโรปหาไม่
 ชาวประเทศหนึ่งไปค้าขายในอีกประเทศหนึ่ง ก็ต้องได้รับ
 อนุญาตของรัฐบาตเจ้าของประเทศ และต้องยอมอยู่ใน
 บังคับบัญชาเหมือนกบพดเมืองของประเทศนั้น จึงจะไป
 ค้าขายได้ ในสมัยที่กล่าวมานั้นประจวบเวลาทีในยุโรปได้ร้จคก
 ณะไปเดียน อังกฤษเป็นฝ่ายชนะได้อาณาเขตต์ในอินเดีย
 กวางขวาง เป็นเหตุให้อังกฤษมอำนาจทางตะวันออกยงชน
 กว่าแต่ก่อน แต่รัฐบาลยังมอบอำนาจให้บริษัทอดค่อนเคย

ปกครองหัวเมืองชนทางตะวันออกอย่างแตก่อน บริษัท
 นน เมอ มอานาจ มากชน กชยายการคากาย หากำไรให้กว้าง
 ขวางออกไป ถึง พ.ศ. ๒๓๒๙ มาขอเช่าเกาะบึงคอก
 เจ้าพระยาไทย (ซึ่งเป็นประเทศราชมาแต่ชนต่อไทย)
 เบนัดถานทคากาย

ครนถรชกาดท ๒ กรุงรัตนโกสินทร ความปรากฏ
 ว่าพระมาคิดจะมาตเมืองไทยอก และคราวนพระมาเกดยกดอม
 เจ้าพระยาไทยและชักชวนพระเจ้ากรุงญวน ให้ยกเข้ามาต
 เมืองไทยกับพระมาพรมกันทง ๓ ทาง ญวนไม่เข้าด้วย
 แต่เจ้าพระยาไทยเป็นขบถรบจะช่วยพระมา ฝ่ายไทยจึงให้
 กองทัพเมืองนคร ศัรธรรมราช ชิงลงไปตเมืองไทย ตัดกำลัง
 พระมาเสียก่อน เจ้าพระยาไทยได้ไม่ไหวก็หนีไปอาศัยอังกฤษ
 อยุทเกาะบึง แล้วยูงให้พวกมะลายกิดรายต่อไทยที่ลงไป
 ปกครองเมืองไทย ไทยขอให้อังกฤษส่งตัวเจ้าพระยาไทย
 มาให้ หรือมิฉะนั้นก็ให้ควบคุมเจ้าพระยาไทย อย่าให้คิด
 ปองรายต่อไทย อังกฤษก็ไม่ทำตามประสงค์ของไทย การ
 เกยวข้องในระหว่างไทยกับอังกฤษในสมัยกรุงรัตนโกสินทร

เรมมชนด้วยเบนนรกนดงกดาวมา แต่เมื่ออยู่ในสมัยเดียวก
 กนหน้องกฤษเกิดรบกับพะม่า (ครั้งแรก) เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๖
 อังกฤษยังไม่รู้ว่าพะม่าจะมาถึงสักเพียงใด รู้ว่าไทยเป็น
 ศัตรูรบกับพะม่าจึงมาชวนไทยเป็นสัมพันธมิตรให้ช่วยกันตี
 เมืองพะม่า ไทยได้แต่งกองทัพออกไปช่วยอังกฤษจนถึง
 เมืองเมะตะมะเมื่อตอนต้นรัชกาลที่ ๓ ครนหมชยชนะ เดิม
 อังกฤษคิดจะมอบเมืองทะวายและเมืองตะนาวศรีที่ได้มา
 จากพะม่าให้แก่ไทยเพราะต่อแดนกับไทย แต่ฝ่ายไทยเห็น
 ว่าจะรักษายากนัก จึงเปลี่ยนนามว่ากับอังกฤษถึงเรื่องทาง
 เมืองไทร ตกกลงทำหนังสือสัญญากันเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘
 (หนังสือสัญญาระบบนเรียกกันจนหลังว่า "สัญญาเบอร-
 น" ตามชื่อนายรอยเอก เฮนรเบอรน ซึ่งเป็นทตของบริษท
 อังกฤษที่ปกครองอินเดียให้มาทำหนังสือสัญญานั้น) มี
 เนื้อความในหนังสือสัญญาวว่าฝ่ายอังกฤษจะให้เจ้าพระยา
 ไทรไปอยู่ที่อื่นให้ห่างไกลแดนสยาม มิให้มาก่อกวนไทย
 ที่เมืองไทรได้ ฝ่ายไทยยอมให้อังกฤษซื้อเสบียงอาหาร
 ที่เมืองไทรได้สะดวกเหมือนเมื่อเจ้าพระยาไทรยังปกครองอยู่

และยอมอนุญาตให้เรือกำปั่นของอังกฤษเข้ามาค้าขายได้ถึง
 กรุงเทพฯ ฯ เมื่อได้เสียค่าจังกอบตามขนาดเรือ (เหมือน
 เช่นเคยเก็บจากเรือต่างประเทศมาแต่โบราณ) สัญญา
 เบอรนเบินแห่งลอร์ดสัญญาฉบับแรกทไทยทำกับต่างประเทศ
 ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะมีความจำเป็นด้วยกนท
 ๒ ฝ่าย ฝ่ายอังกฤษโดยดเอาหัวเมืองมอญของพระมาตาม
 ชายทะเลไว้เป็นเมืองชน รอยว่าจะต้องเป็นอริกับพระมา
 ต่อไป ไม่อยากจะให้ไทยเป็นอริอยู่ข้างหลังออกทางหนึ่ง
 จึงเห็นประโยชน์ที่จะเป็นไมตรีต่อไทย ฝ่ายไทยไม่อยากจะ
 ให้พวกมะลายูได้อาศัยกำลังอังกฤษก่อการกำเริบ ก็เห็น
 เป็นประโยชน์ที่จะให้อังกฤษรับสัญญาว่าจะไม่ทำเช่นนั้น
 ล้วนทอนุญาตให้เรืออังกฤษเข้ามาค้าขายถึงกรุงเทพฯ ฯ ไม่
 ถือว่าเป็นการสำคัญ เพราะเคยมีเยี่ยงอย่างมาแต่ก่อนแล้ว
 ตงแต่ทำสัญญาเบอรนแล้ว ไทยกับอังกฤษก็เป็นไมตรี
 ตอกันมา

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๓ มีเหตุเกิดชนทางประเทศจีนอัน
 เป็นปัจจัยให้ฝรั่งต่างชาติเปิดชน ความประพฤติดต่อกันประเทศ

ต่าง ๆ ทางตะวันออก หรือถ้าจะเพาะประเทศสยาม
ของเรา จะว่าการที่รัฐบาลให้ท่านทั้งหลายออกมาเรียนวิชา
ความรู้ในยุโรปทุกวันนี้ เนื่องมาแต่เหตุที่เกิดขึ้นในประเทศจีน
ครั้งนั้นกว่าได้ คงจะเล่าเรื่องให้ฟังต่อไป

แต่เดิมมาเมื่อบริษัทอังกฤษยังปกครองอินเดีย บริษัท
นั้นได้รับอนุญาตจากรัฐบาลจีนให้ไปค้าขายได้ที่เมืองกึ่งตง
เมื่อการค้าขายเจริญขึ้น รัฐบาลอังกฤษ ขอทำหนังสือสัญญา
ค้าขายกับประเทศจีนตามประเพณีฝรั่ง รัฐบาลจีนไม่ยอม
ทำ แต่ก็ยังไม่เกิดเป็นอริกัน เพราะในสมัยนั้นบริษัทอังกฤษ
ต้องลงทุน และรับผิดชอบในการปกครองหัวเมืองชนของ
อังกฤษทางตะวันออก มีลัทธิจะห้ามปรามมิให้อังกฤษ
พวกอื่นมาค้าขายแข่ง ครั้นถึงกำหนดต่ออายุสัมปทาน เมื่อ
พ.ศ. ๒๓๗๗ รัฐบาลอังกฤษเห็นว่าให้บริษัทมีอำนาจปิด
ประเทศจีนนั้นไม่เป็นธรรม จึงเพิกถอนลัทธิเช่นนี้เสีย แต่
ชนกลุ่มพวกอังกฤษพวกอื่น ๆ ไปค้าขายถึงเมืองกึ่งตงมาก
ขึ้น และมักเอาเงินไปขายด้วยได้กำไรมาก รัฐบาลจีน
ประดัดจึงจะมีให้ราษฎร ลุ่บฉิ่น ก็ประกาศห้ามมิให้ใครเอาเงิน

เข้าไปขาย พวกพ่อค้าฝรั่งก็งดกลดอบเอาเงินเข้าไปขาย
 ถูกจับกุมและถูกริบสินค้าเนื่อง ๆ รัฐบาลอังกฤษจะระงับ
 การหยกหยกที่เกิดขึ้น จึงตั้งข้าราชการให้ไปเป็นหัวหน้า
 ของพวกพ่อค้าอังกฤษสำหรับพูดจากับรัฐบาลจีน รัฐบาล
 จีนไม่ยอมรบหรือเกี่ยวข้องกับขบวนการของอังกฤษ และ
 กวดขันการจับผิดขนขึ้น ก็เคยเกิดวาทกกับรัฐบาลอังกฤษ
 ถึงทำสงครามกันเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๓ (ค.ศ. ๑๘๔๐) จีน
 แพ้ด้วยกำลังกองทัพเรือของอังกฤษไม่ได้ ต้องทำหนังสือ
 สัญญาตามประสงค์ของอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๕ ที่จีน
 ต้องจ่ายอ้อมเป็นขอสำคัญ คือ

๑. ต้องลดเกาะฮ่องกงให้เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ
 อังกฤษเอาเกาะฮ่องกงนั้นเป็นทตงกองทัพเรือ สำหรับแผ่
 อำนาจทางตะวันออกต่อมา

๒. ต้องยอมอนุญาตให้อังกฤษตั้งภูมิลำเนา (Settle-
 ment) สำหรับค้าขายที่หัวเมืองอื่น ๆ เช่นเมืองเซี่ยงไฮ้
 เป็นต้น เพิ่มจำนวนนอกจากเมืองกตง อีกหลายแห่ง
 และในเขตที่ซึ่งยอมให้อังกฤษตั้งภูมิลำเนานั้น ยอมให้

อังกฤษปกครอง คลายกับอยู่นอกอาณาเขตต์จน รัฐบาล
 จันจะเข้าไปบังคับบัญชาไม่ได้

๓. รัฐบาลอังกฤษจะตั้งกงสุล ให้เป็นหัวหน้าอยู่
 ประจำตามภูมิดำเนา (Settlement) ถ้าจนมากจะต้อง
 บังคับหรือรองฟ้องเอาโทษพวกอังกฤษ ต้องบอกให้กงสุล
 บังคับบัญชาและพิจารณาพิพากษาโทษตามกฎหมาย และ
 ประเพณีของอังกฤษ (วิธีอย่างนเรียกว่า Extra Territorial)

๔. รัฐบาลจันจะเก็บภาษีอากรจากพวกอังกฤษได้แต่
 เพียงประเภทและพิกัดที่กำหนดไว้ในหนังสือสัญญา จะเก็บ
 ยิ่งกว่านั้นอีกไม่ได้

ยังมีข้อความที่รัฐบาลจันต้องจ่ายมอบอย่างอื่น อีกหลาย
 ข้อ ยกมากด่าวแต่ขอทนมณฑลมาถงเมืองไทยในภายหลัง
 ดังจะปรากฏในเรื่องต่อไป

การทจันรบแพองอังกฤษครั้งนั้น เป็นเหตุให้ฝรั่งเห็น
 ประจักษ์ว่า เหล่าประเทศทางตะวันออกนั้นไม่อาจต้านทาน
 กองทัพเรือของฝรั่งได้ แตนนฝรั่งก็เปิดย่นวาทเคยวงวอน
 ผ่อนผันต่าง ๆ ไปใช้กำลังข่มประเทศทางตะวันออกต่อมา

ในส่วนประเทศทางตะวันออกด้วยตนเอง โดยมากเชื่อตาม
 คำทูลโฆษณาว่ายอมเดิกลงครามอย่างซอราคาญ แม่
 ในประเทศสยามของเราเชื่อกันเช่นนั้น โดยมาก เพราะ
 ยังไม่มีใครเรียนภาษาฝรั่ง หรือเอาใจได้ศึกษาเรื่องประวัติ
 ทางยุโรป แต่เป็นเดชบุญของไทยเรา เผลอในสมัยนั้น
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมือยังเป็นสมเด็จพระ
 พระเจ้าน้องยาเธอ ฯ เรียกกันว่า “ทูลกระหม่อมใหญ่”
 ซึ่งทรงผนวชอยู่ ตลอดจนรัชกาลที่ ๓ ไม่ตองติดกิจกังวล
 ในการปกครองบ้านเมือง มีโอกาสได้มากมกับพวกฝรั่ง
 ที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพ ฯ ทรงรู้สึกในพระญาณปรีชาว่า
 ฝรั่งจะมามีอำนาจทางตะวันออก และประเทศสยามจะต้อง
 เกี่ยวข้องกับฝรั่งมากชนทุกที ถ้าไทยไม่มีความรู้ทางฝรั่ง
 จะลำบากในวันหน้า จึงเริ่มทรงศึกษาภาษาอังกฤษต่อพวก
 มิชชันนารีอเมริกันเมื่อพระชันษากว่า ๔๐ ปีแล้ว ทรงพยายาม
 เรียนจนทรงรอบรู้ภาษาอังกฤษแล้วจึงได้ทรงศึกษาการเมือง
 ของประเทศตะวันออกเกี่ยวข้องกับฝรั่งมากจนผอน การที่
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคำนึงไม่ผิด

พอลง พ.ศ. ๒๓๕๓ รัฐบาลอังกฤษ ณ กรุงลอนดอนก็แต่ง
 ให้ เซอร์ เจมส์ บรัค^๓ เป็นทูตเข้ามาขอทำหนังสือสัญญา
 ใหม่ อ้างว่าเพราะไทยกีดกันการค้าขายของพวกอังกฤษ
 ด้วยภาษผูกขาด (Monopoly) คือให้เจ้าภาษีนานาจอ
 ขายสินค้าบางอย่างได้แต่คนเดียวเป็นต้น ไม่ประพฤติตรงตาม
 ความมุ่งหมายในสัญญาเบอร์นี ทูตอังกฤษที่มาในคราวที่
 กล่าวนี้แสดงให้เห็นอำนาจผิดกับทูตของบริษัทยอนเดียนที่เคย
 มาคราวก่อน ๆ เป็นต้นแต่มาด้วยเรือรบและใช้ภาษา
 อังกฤษในหนังสือราชการ (ไม่ใช่ภาษามะลายเหมือนแต่
 ก่อน) จดหมายเหตุเรื่องทูตอังกฤษคราว เซอร์ เจมส์ บรัค^๓
 นั้นมอย^๔ ปรากฏว่าไทยมีแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัวพระองค์เดียว ททรงรอบรู้ภาษาอังกฤษพอจะ
 ตรวจหนังสือทมิ^๕ไปมากกับทูตอังกฤษ ซึ่งให้มิชชันนารี
 อเมริกันแปลให้ถูกต้องได้ ต้องทรงรับหนาทนทนทางทรง
 ผนวชอยู่ ฝ่ายไทยไม่ยอมทำหนังสือสัญญาใหม่ ทูต
 อังกฤษบอกไว้ให้ทราบว่าจะมาอีกในไม่ช้าแล้วก็กลับไป
 แต่เมื่อทูตอังกฤษมานั้นพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่-

หัวทรงประศรวรอยแล้ว ต่อมาไม่ออกกเดือนกได้จลัวรรคต
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเถลิงถวดยราช
 สัมมตเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ พothนการที่จะเกิดเกยวของกับ
 อังกฤษอก ทงได้มเวดาทรงพิจารณาเหตุการณ์อย ๓ ปี
 เพราะในระหว่างนั้นอังกฤษเกิดรบกับพะม่า (ครองท ๒) ด้วย
 พะม่าไม่ยอมทำหนังสือสัญญา พะม่าแพองอังกฤษเอาหัวเมือง
 มอญตอนเหนือตงแต่ปากนาเอราวตมเมืองราง กงเบนตน
 ให้เบนเมืองชนของอังกฤษหมด พะமாகตองยอมทำหนังสือ
 สัญญาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๕ พอเสร็จการรบกับพะม่าแล้ว
 อังกฤษกตงตน จะกลบมาว่ากล่าวกับไทยใน การที่จะให้ทำ
 หนังสือสัญญา แต่ครงนรฐาตองอังกฤษให้ เซอร จอน
 เบาริง เจ้าเมืองฮองกงเบนทต เซอร จอน เบาริง อยท
 เมืองฮองกงได้ทราบกตตคัพทไปจากเมืองไทยว่า พระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเสด็จราชยเบนพระเจ้า
 แผ่นดินพระองค์ใหม่ มีพระอชยาศัยไม่ทรงรงเกยจฝรัง
 ทงได้ทรงคึกษาทราบภาษาและประเพณีองกฤษ ผดกับ
 ผู้ปกครองประเทศอื่นทางตะวันออกน จึงคิดอ่านทอดทาง

ไม่ตรึงจดหมายถวายเป็นล่วนตัว ให้คู่กับพระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตงแต่ก่อนเข้ามายังกรุงเทพ ฯ ฝ่าย
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง คัดการอยู่แต่
 ว่าองกฤษคงกตบมาขอทำหนังสือสัญญาอีก ถ้าไทยขัดแย้ง
 เหมือนอย่างครั้ง เซอร์ เจมส์ บรูก คราวของกฤษคงจะใช้
 กาดงบังคับเหมือนเช่นเคยทำมาแก่จนและพระมา และการ
 ทำหนังสือสัญญาก็จะมีความลำบาก เป็นต้นว่านายร้อยเอก
 เฮนรี เบอร์นมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ ก็เป็นแต่ทศของบริษัท
 องกฤษที่ปกครองอินเดีย เซอร์ เจมส์ บรูก มาเมื่อ พ.ศ.
 ๒๓๘๓ ก็เป็นแต่ทศถือหนังสือของ (ดอร์ค ปาดเมอร์
 ดะตัน) อัครมหาเสนาบดีองกฤษ มมาถึงอัครมหาเสนาบดี
 ดัยาม หรือถ้าวากอย่างหนึ่ง องกฤษยังมีดยกย่อง
 ประเทศดัยามว่าทรงเลิภาพมาแต่ก่อน พงกย่องว่าเป็น
 ประเทศเดิมอกนเมอ เซอร์ จอน เบาริง เข้ามา ด้วยมีฐานะ
 เป็นเอกอัครราชทูตเชิญพระราชดำรัสของสมเด็จพระราชิน
 วิคตอเรีย มาถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ตามอย่างธรรมเนียมในยุโรป เป็นครั้งแรกในสมัยกรุงรัตน

โกศลนทรน ถังกระหนนเมอถงเวดาปรกษาการทจะทาหนงด้อ
 ดัญญาถน กปรากฏความด่าบักเบนช้อใหญ่หลายอย่าง
 (เรอถนหมแจงอยู่เ็นหนงด้อเรอถนประเทศดยามชง เซอร
 จอน เบาริง แถง จะกถาวเ็นทนเตทเบนช้อด้าคณ) ด้วย
 ทางฝ่ายองกฤษได้ตั้งใจเบนยุคเดอว่า จะให้ประเทศทาง
 ตะวนออกทาหนงด้อดัญญาให้จงได้ ถ้าไม่ทาโดยด็กจะใช้
 กาดงบงคืบให้จาตองทาเหมอน เช่น ประเทศจีน แะประเทศ
 พม่า แะดัญญานนทได้ตั้งใจเบนยุคเดอว่าจะทำอย่าง
 (Extra Territorial) เช่นได้ทากับประเทศจีน ฝ่ายชางไทย
 เวदानหมความเห็นพรอมกนแต่วาถงเวดาจาเบนจะตองยอม
 ทาหนงด้อดัญญาใหม่กับองกฤษ ถ้าชดชวางเหมอนอย่าง
 ครง เซอร เจมส์บรค คงจะเกดภยนตราขายเกปานเมอถง คอ
 เมอถงเวดาปรกษาช้อดัญญาทจะทาถนปรากฏว่าเกดหมความ
 เห็นชดกนในช้อใหญ่ ๆ หลายประการ ชอความเบองตน
 เตทองกฤษปรารถนา คือ

ก) จะขอให้พวกฝรั่งตั้งคาขายเหมอนอย่างตงเมอถง
 ของฝรั่งชนตางหาก (นัยว่าจะชอตงทตามดอ้างเห็น แะวง

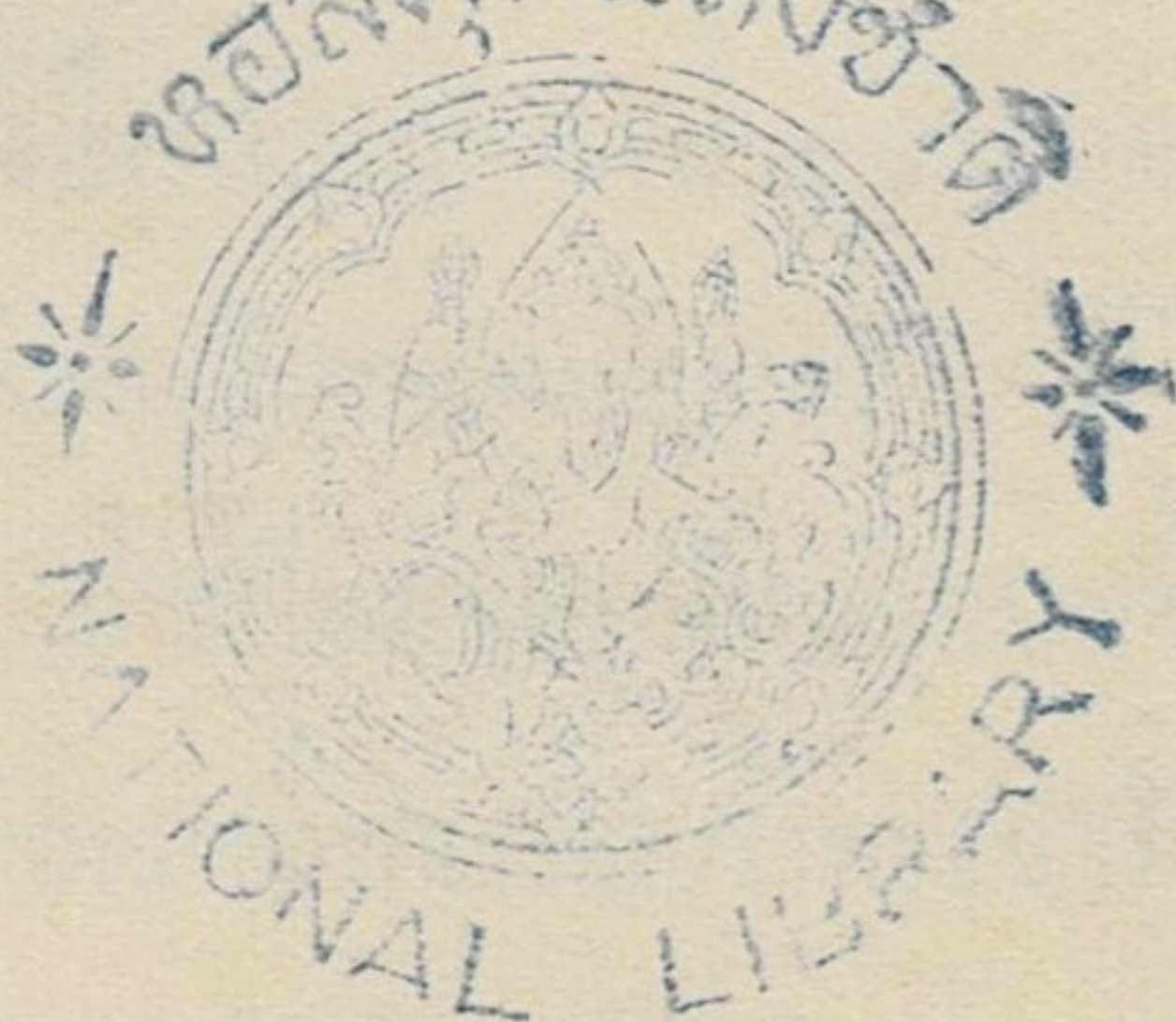
หอสมุดแห่งชาติสาขานารราชวินิต

๑๕

เมืองชลบุรีแห่งหนึ่ง กับกรมเมนาเจ้าพระยาตรังช่องนนทรี
แขวงจังหวัดพระประแดงแห่ง ๑)

๑) จะคงกงสุลเข้ามาอยู่เป็นผู้ปกครองพวกอังกฤษที่
มาอยู่ในประเทศสยาม และคงจะให้ไทยเก็บภาษีอากร
จากอังกฤษเพียงในประเภทและพิกัดที่กำหนดไว้ในหนังสือ
สัญญา หรือว่าโดยย่อคือ จะนำแบบหนังสือสัญญาซึ่ง
ได้ทำกับจีนมาอนุโลมใช้ในประเทศสยาม ในสมัยนั้นความ
เปลี่ยนแปลงจะเป็นอย่างไรในเมืองจีน เพราะทำหนังสือ
สัญญากับอังกฤษ ไทยเรายังหารัศมีไม่ มีแต่พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์เดียวที่ทรงทราบและ
อาจคาดการได้ เพราะทรงดำริตรวดจกนเรื่องราวต่าง ๆ
ทางเมืองจีนจากหนังสือภาษาอังกฤษได้.

(ทรงอ้างไว้เท่านั้น)

หอสมุดแห่งชาติสาขานารราชวินิต

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ทำพระจันทร์ พระนคร
นายสนั่น บุญยศิริพันธ์ เจ้าของ ผู้พิมพ์
ฉะเชิงศรา ๑๑/๘/๒๔๕๒
